

A Kínai Népköztársaság szuverenitás felfogásának hatásai a kínai külpolitikára

Tudományos Diákköri Dolgozat

Tartalomjegyzék

A Kínai Népköztársaság szuverenitás felfogásának hatásai a kínai külpolitikára

- 1) Bevezetés (3-4. o.)
- 2) Elméleti megközelítés (4-5. o.)
- 3) Szuverenitás a nemzetközi kapcsolatokban (5-8. o.)
- 4) Kína szuverenitásról alkotott felfogása és ennek külpolitikai hatásai (8-15. o.)
- 5) Kelet-Timor esete (15-19. o.)
- 6) Szudán esete (19-21. o.)
- 7) Összegzés (22-23. o.)
- 8) Bibliográfia (24-32. o.)

Rezümé

Dolgozatunk célja, hogy bemutassuk a Kínai Népköztársaság szuverenitásról alkotott felfogásának kínai külpolitikára gyakorolt hatásait. Elemzésünk során egy általunk létrehozott modellben vizsgáljuk témánkat az érdek, szuverenitás és külpolitika hármában. Dolgozatunkban az alábbi kérdésekre keressük a választ: Milyen összefüggések találhatók a kínai szuverenitásról alkotott felfogás és a külpolitika döntéshozatal között? Hatással volt-e a szuverenitásról alkotott kép nemzetközi változása Kínára? Valamint, hogy változóban van-e a kínai szuverenitás felfogás, és az ezzel összefüggésben lévő külpolitika? Dolgozatunk során vizsgáljuk a szuverenitás nemzetközi képét, Kína szuverenitás képét és külpolitikáját, valamint részletesen megvizsgáljuk a témánk szempontjából fontos példának minősülő Kelet- Timor és Szudán esetét.

BEVEZETÉS

Dolgozatunk célja a Kínai Népköztársaság külpolitikájának szuverenitás-alapú vizsgálata. Kutatómunkánk során egy általunk létrehozott modellt alkalmaztunk, mely konstruktivista alapokon nyugszik, és az érdek, szuverenitás, külpolitika hármának viszonyait vizsgálja. Célunk egy a kínai sajtóságokat figyelembe vevő, valósághoz közeli modell létrehozása volt.

Úgy véljük, hogy a kínai külpolitika vizsgálatának aktualitását indokolja Kína növekvő világpolitikai szerepe és hatalma, valamint az, hogy a kínai kapcsolatok egyre jelentősebb területét adják mind az Európai Unió (Európa hivatalos honlap [2011]), mind Magyarország külpolitikájának (Hivatalos kormányportál [2012]).

Elemzésünkben a következő kérdésekre keresünk választ: Milyen összefüggések találhatók a kínai szuverenitásról alkotott felfogás és a külpolitika döntéshozatal között? Hatással volt-e a szuverenitásról alkotott kép nemzetközi változása Kínára? Valamint, hogy változóban van-e a kínai szuverenitás felfogás, és az ezzel összefüggésben lévő külpolitika?

Írásunkban tehát a kínai külpolitika szűkített, szuverenitás alapú vizsgálatára vállalkozunk. A szuverenitás kérdése ennek megfelelően kiemelt szerepet kap írásunkban. Ezt a kiemelést az magyarázza, hogy Kína helyzete meglehetősen speciális mind az országhatárain belüli, mind a nemzetközi kapcsolatok színpadán.

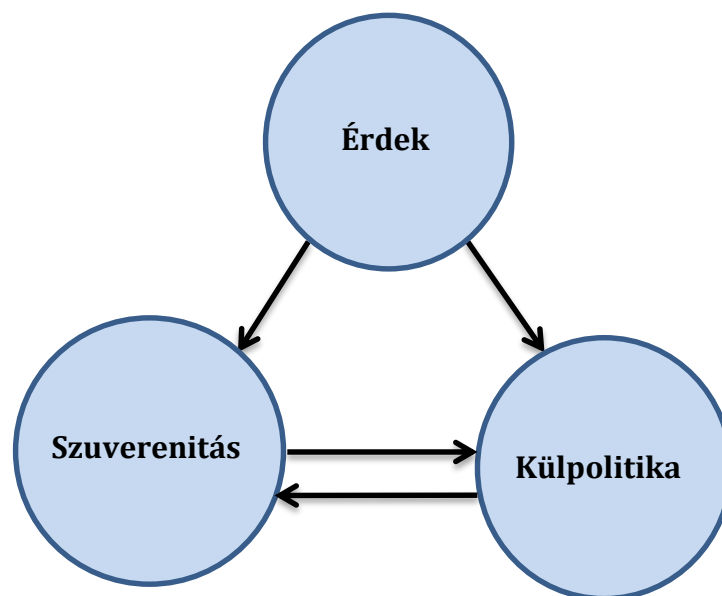
Dolgozatunk felépítése az alábbi szerkezetet követi: bevezetés, elméleti háttér felvázolása, szuverenitás a nemzetközi kapcsolatokban, Kína szuverenitásról alkotott képe valamint ennek külpolitikai hatásai, Kelet-Timor esete, Szudán esete, konklúzió.

Kutatásunk eredménye alapján nagy teret biztosítottunk dolgozatunkban Kelet-Timor és Szudán esetének bemutatásának. Véleményünk szerint mindkét eset központi szerepet tölthet be a kínai külpolitikai gyakorlat szuverenitás alapú vizsgálatában.

Úgy gondoljuk dolgozatunk nemzetközi szinten is egyedinek mondható, magyar nyelven pedig teljesen egyedülálló, hiánypótló mű lehet, modellünk és egyedi megközelítésünk okán. Véleményünk szerint elemzésünk új, hasznos és érdekes perspektívát adhat a kínai külpolitika mélyebb megértéséhez.

ELMÉLETI MEGKÖZELÍTÉS

Dolgozatunkban Kína szuverenitásról alkotott képét, és az ezzel összefüggésben lévő kínai külpolitikát vizsgáljuk egy általunk létrehozott modell alapján. Ebben a fejezetben ezt a modellt, és a hozzá kapcsolódó elméleti megközelítési módot mutatjuk be.

Elemzésünk során alkalmazott modellünk

Modellünkben Kínát alapvetően konstruktivista megközelítés alapján vizsgáljuk az érdek, szuverenitás és külpolitika háromszögének összefüggéseiben.

Modellünk középpontjába az érdeket helyeztük, mint a cselekvések általános mozgatórugóját. Az érdek rendszerünkben hatással van mind a szuverenitás felfogásra, mind a külpolitikára. A szuverenitás-felfogás, mely az érdek mellett számos egyéb tényezőtől is építkezik, szintén hatást gyakorol a külpolitikára. A külpolitikai döntéshozatal pedig amennyiben a feltételek adottak, visszahat a szuverenitásról alkotott képre.

Modellünk alapján elemezni tudjuk, hogy az érdek és szuverenitásról alkotott kép hogyan befolyásolhatja a kínai külpolitika alakítását. Valamint azt, hogy a külpolitikai döntéshozatal valóban visszahat-e a kínai szuverenitás képére, és ennek folytán várható-e változás a jövőbeli kínai kül- és belpolitika tekintetében.

Bár modellünkben az érdek központi szerepet kap, mégsem egy hagyományos realista megközelítést alkalmazunk. Ezt indokolja, hogy kutatásunk során bár az érdeket kihagyhatatlan tényezőnek tekintjük, a hangsúlyt a szuverenitás és a külpolitika kérdéseire helyeztük. Ennek oka, hogy egyrészt úgy véljük, hogy a kínai érdekek kutatása - megközelítési módtól függetlenül - kiterjedt és magas színvonalú irodalommal rendelkezik. Ezért a kínai érdekek mélyreható és részletes elemzését nem tekintettük dolgozatunk céljának.

Másrészt úgy gondoljuk, hogy a szuverenitásról alkotott kép közelmúltban tapasztalt nemzetközi változása folytán az addig is jelentős tényezőnek tekinthető szuverenitás jelentősége a nemzetközi politikában tovább növekedett. A szuverenitás nemzetközi rendszerünk alapját képezi. Véleményünk szerint a szuverenitásról alkotott kép a konstruktivista felfogásnak megfelelően változónak tekinthető (Ba and Hoffmann [2003]), és az államok hozzák létre, egymás közti interakcióik során (Sterling-Folkler [2006] 116.o.). A realista megközelítések ezt nem fogadják el, és a szuverenitásról alkotott képet változatlanak tekintik (Amadhila [2012] 1. o.).

SZUVERENITÁS A NEMZETKÖZI KAPCSOLATOKBAN

Dolgozatunkban külön fejezetet kívánunk szentelni a szuverenitás alkotott kép változásának a nemzetközi kapcsolatokban. Célunk hogy bemutassuk azt a nemzetközi környezetet, melybe a kínai szuverenitásról alkotott felfogás illeszkedik.

„Talán nem létezik olyan koncepció, amelynek jelentése vitatottabb, mint a szuverenitásé. Vitathatatlan tény, hogy ennek a koncepciónak attól a pillanattól fogva, hogy a politikatudományba bevezették, a mai napig nem volt olyan jelentése melyet mindenki univerzálisan elfogadott” Lassa Francis Lawrence Oppenheim sorai jól szemléltetik a szuverenitás fogalmának értelmezési nehézségeit (Lassa Oppenheim, [1928]).

A szuverenitás összetett és vitatott volta miatt szükségesnek tartunk egy rövid történeti bevezetést a fogalom jelentésváltozatainak bemutatása érdekében.

A szuverenitást mai fogalmaink szerint Jean Bodin írta le elsőként. Ő mondta először ki, hogy a szuverenitás nem egyénhez, hanem államhoz köthető, valamint ő fektette le az a külső és belső szuverenitás elhatárolásának alapjait (Beaulac [2003]). 1576-os De Republica című művében a szuverén létezésének célját a rend fenntartásában látja. Így a szuverén alapvető feladata a törvényhozás, ennek okán az általa létrehozott törvények saját magára nem vonatkoznak. A szuverén négy fő jellemzője Bodin szerint: 1.) a többi állam által elfogadott független entitás, 2.) az államhatárain belül az erőszak monopóliumának kizárólagos birtokosa 3.) korlátozhat bármiféle határain átívelő mozgalmat 4.) külpolitikáját szabadon, külső befolyástól mentesen alakíthatja (Wenhua [2008]).

A harminc éves háborút 1648-ban lezáró vesztfáliai békeszerződés teremtette meg mai nemzetközi rendszerünk alapjait (Hadfi-Kolozsvári [2009]). Az állami gyakorlat szerves részévé vált a szuverenitás eszméje. A vesztfáliai békét követő rendszer alapvetően független és egyenlő nemzetállamok közösségére épült, melyek kölcsönösen tiszteletben tartják egymás szuverenitását és területi integritását (Gordon [2008]). Ennek alapját az adta, hogy sor került a külügyek és belügyek elválasztására. Így megteremtődött az ideológiai alap az államok egymás közötti elismeréséhez. A vesztfáliai békét követően tehát a legfőbb hatalom a nemzetállamokhoz került, így a szerződés alapján a szuverenitása korlátozhatatlanná vált.

A második világháborút követően az Egyesült Nemzetek Szervezetének Alapokmánya univerzálisan definiálta a szuverenitás fogalmát, és az eddig alapvetően európai felfogást a nemzetközi rendszer egészére kiterjesztette. A mai nemzetközi szuverenitás felfogás alapját az

ENSZ Alapokmány I. fejezet 2. cikk 4. és 7. bekezdése adja. Ezek alapján: „A Szervezet összes tagjainak nemzetközi érintkezéseik során más Állam területi épsége, vagy politikai függetlensége ellen irányuló vagy az Egyesült Nemzetek céljaival össze nem férő bármely más módon nyilvánuló erőszakkal való fenyegetéstől vagy erőszak alkalmazásától tartózkodniuk kell” (ENSZ Alapokmány [1945]). „A jelen Alapokmány egyetlen rendelkezése sem jogosítja fel az Egyesült Nemzeteket arra, hogy olyan ügyekbe avatkozzanak, amelyek lényegileg valamely Állam belső joghatóságának körébe tartoznak, és nem kötelezi a tagokat arra sem, hogy az ilyen ügyeket a jelen Alapokmánynak megfelelő rendezési eljárás alá bocsássák; ez az elv azonban a VII. fejezetben tárgyalt kényszerítő intézkedések alkalmazását semmiben sem érinti” (ENSZ Alapokmány [1945]).

A vesztfáliai rendszerhez képest fontos eltérés, hogy az ENSZ Alapokmányának VII. fejezete alapján a Biztonsági Tanács „légi, tengeri és szárazföldi fegyveres erők felhasználásával olyan műveleteket fogantathat, amelyeket a nemzetközi béke és biztonság fenntartásához, vagy helyreállításához szükségesnek ítél” (ENSZ Alapokmány [1945]).

A következő jelentős változást az ENSZ által 2005-ben elfogadott „responsibility to protect” doktrína elfogadása hozta. Ennek alapján a nemzetközi közösség felhatalmazást adhat az ENSZ BT döntése alapján az államok számára, hogy négy esetben korlátozhassák egy adott állam szuverenitását. Ezek az esetek a népirtás, etnikai tisztogatás, háborús bűnök és emberiség elleni bűntettek. Így ezekben az esetekben a nemzetközi béke veszélyeztetése nélkül is lehetséges az államok szuverenitásának korlátozása (Teitt [2008]).

Ban Ki-moon ENSZ főtitkár 2009-ben kiadott egy jelentést a responsibility to protect alkalmazásával kapcsolatban. Ebben kifejtette, hogy az államok felelősek, hogy megóvják az állampolgáraikat a népirtástól, etnikai tisztogatástól valamint a háborús és emberiség elleni bűntettektől. A nemzetközi közösségnek pedig segítenie kell ebben minden államot. Amennyiben egy állam láthatóan nem képes teljesíteni a fentebb említett kritériumokat, a nemzetközi közösség köteles időszerű és határozott választ adni erre. Ez történhet diplomáciai úton, humanitárius segítségnyújtással, valamint végső módon pedig fegyveres erő alkalmazásával (Ban Ki-moon hivatalos jelentése [2009]).

Ezek alapján láthatjuk, hogy a korlátlan szuverenitás falán lyukat ütött a felelősség kérdése. Richard N. Haass úgy fogalmazott, hogy a szuverenitás szentsége megszűnt (Haass [2006]). Ezt a folyamatot a második világháború következményeivel számot vetve az ENSZ Alapokmány kezdte meg. Az Alapokmány felhatalmazást adott az ENSZ Biztonsági

Tanácsának, hogy a nemzetközi béke veszélyeztetése esetén akár fegyveres kényszerintézkedést is alkalmazhasson szuverén államok ellen. Ezen kívül az ENSZ Alapokmány a Biztonsági Tanács által kihirdetett fegyveres kényszerintézkedés mellett a szuverén államok háború indítási jogát az önvédelemre korlátozta.

A délszláv háború eseményei miatt, valamint a ruandai népirtás következményeivel számolva a nemzetközi közösség tovább lépett egy még szigorúbb felelősség modell felé. A nemzetközi közösség újraértelmezte a szuverenitás és az emberi jogok közötti viszonyt, és a nemzetközi békét nem veszélyeztető meghatározott emberi jogokat sértő esetben is megengedhetőnek tartja ma már az állami szuverenitás korlátozását.

A változást az elmulasztott beavatkozások mellett indokolhatja a nemzetközi közösséget érő kihívások változása. A 21. században egy világméretű konfliktus esélye elhanyagolhatónak tűnik, és a nemzetállamok között zajló háborús konfliktusok is visszaszorulóban vannak. Ezzel szemben egyre nagyobb szerep jut a különböző globális fenyegetéseknek, mint például a terrorizmusnak és a különböző polgárháborús és államon belüli konfliktusoknak.

Ugyanakkor számos esetben az is megfigyelhető, hogy az államok önként korlátozzák saját szuverenitásukat különböző nemzetközi szervezethez és intézményhez való csatlakozásuk érdekében. Így a nemzetközi politikai élet számos nem állami szereplővel bővült, melyek esetében nem beszélhetünk szuverenitásról. Ezek a szervezetek azonban valamilyen közös cél vagy érdek realizálása érdekében tevékenykedve egyre fontosabb szerepet töltenek be nemzetközi rendszerünkben (Haass [2006]).

Ezek alapján összességében úgy véljük, hogy egyszerre több különböző okból kifolyólag is, megfigyelhető egy átalakulás az állami szuverenitás kereteinek és jelentőségének tekintetében a nemzetközi rendszerünkön belül.

KÍNA SZUVERENITÁSRÓL ALKOTOTT FELFOGÁSA ÉS ENNEK KÜLPOLITIKAI HATÁSAI

Fejezetünk elején azt vizsgáljuk, hogy milyen tényezők teszik fontossá a szuverenitást Kína számára, majd ezáltal bemutatjuk Kína szuverenitásról alkotott képét a nemzetközi folyamatok tükrében.

Kína számára különösen fontos és érzékeny téma a szuverenitás (Montgomery-Glazer [2002]). Véleményünk szerint ez alapvetően két okra vezethető vissza. Az első az áldozat szerepe. Kína szereti önmagát a nyugati imperializmus áldozatának feltüntetni (Hess [2010]). Kínában a média, a történelemi témájú könyvek és a Kínai Kommunista Párt által kiadott hivatalos dokumentumok is rendszeresen nevezik a történelmi korszakolás sarokköveként az ópiumháborútól a koreai háborúig tartó időszakot a „megaláztatás évszázadának” (bainian guochi) (Hess [2010] 48. o.). Ezt a másfél évszázadot úgy tekinti a kínai politikai vezetés, mint amelyben külső hatalmak rendszeresen és durván megsértették Kína szuverenitását. Az ópiumháborúkat követő egyenlőtlen békeszerződések és szerződések nem tekintették Kínát, és a Csing-dinasztiát egyenlő félnek, és Kínát félgymarmati sorba taszították. Nagy-Britannia megszerezte magának Hong-kongot, Portugália pedig Makaót, melyek fontos kínai területek voltak. Ezt követték a Japán megszállás borzalmai, és Tajvan kisajátítása, majd az USA-val való véres összeütközés Koreában. Mao és a kommunista párt azt állította, hogy a megaláztatás évszázada véget ért, és a kínai népnek fel kell állnia (Hess [2010]).

Ennek ellenére a szuverenitásában sértett áldozat szerepében való tetszelgés nem ért véget. Számos aktuális esemény kommunikációjában használta az áldozat szerepet a kínai vezetés. Például 1999-ben a belgrádi kínai nagykövetséget ért amerikai bombatalálat esetében (Gries [2001]) vagy az olimpiai fáklyát ért atrocitások ügyében Angliában, az Egyesült Államokban és Franciaországban (Xu Guoqi [2008]). Szintén áldozatként mutatja be magát Kína, és a nyugati média támadásának tartja, amikor megkérdőjelezzik, hogy Tibet Kína szerves és elválaszthatatlan része (Smith [2008]).

Tibet esete átvezet minket a területi integritás kérdéséhez, mely a másik fontos forrását adja a kínai szuverenitás felfogásnak. Kína számos területet követel magának, illetve számos területe vitatott. Ezen szakadár és vitatott területeket hatását Kína szuverenitásról alkotott felfogására alapvetően Tibet, Hszincsiang és Tajvan példáján szeretnénk bemutatni.

Tibet és Hszincsiang helyzete sok tekintetben hasonló. Mindkét területre a kínai Csing dinasztia terjesztette ki hatalmát a 18. század folyamán, azonban a kínai jelenlét egyik terület tekintetében sem volt előzmény nélküli. Hszincsinag jelenlegi elnevezését is ebben az időben kapta, melynek jelentése új határvidék (Moneyhon [2002]). A kínai forradalom kezdetétől fogva mindkét terület kísérletet tett a függetlenség elérésére, melyet általában kemény és erőszakos kínai reakció követett. Hszincsang-Ujguria 1955-ben, Tibet pedig 1965-ben vált a Kínai Népköztársaság autonóm területévé (Kínai Népköztársaság Külügyminisztériuma [2000]). Mindkét autonóm tartomány azóta is küzd az elszakadásért. Míg a tibeti ügy, többek közt a dalai láma személye miatt nagy sajtóvisszhangot ver az egész világon, és számos támogatóval rendelkezik világszerte, addig az ujgur muszlim ellenállók szervezetét az ENSZ és az USA is terrrorszervezetként tartja számon. (Elmer [2011]).

Kína azonban nem véletlenül nem hajlandó elfogadni sem Tibet, sem Hszincsang kiválását. A történelmi és kulturális tradíciók mellett, mindkét tartományhoz számos érdeke kötődik a kínai vezetésnek.

Hszincsiang, ahogy a 18. században, úgy ma is határvidéket jelent Kína számára: ütközőzónát biztosít, elsősorban Oroszországgal szemben (Starr [2004]). Míg azonban a Csing dinasztia számára a terület elsősorban a Selyem út egyik fontos állomása volt, mai Kína számára inkább fontos olaj, földgáz, víz és különböző nyersanyag tartalékai miatt érdekes. Hszincsiang amellet, hogy puffer zóna, fontos összekötő kapocs Kína számára a Sanghaji-együttműködés országaival, több energiahordozó vezeték is itt lép Kína területére. Ezenkívül, Kína ezen a területen végzett több kísérleti atomrobbantást is (Matzko [1994]). A kínai vezetés a terület stabilizálása, és belső területekhez kapcsolása érdekében Tibethez hasonlóan intenzíven telepít han kínai lakosságot a területre, mely számos összeütközés forrása (Bhattacharji [2012]).

Tibet hasonlóan Hszincsianghoz ütköző zónát képez Indiával szemben, valamint fontos kiindulási pont lehet a jövőben az Indiai-óceán elérésében (Singh [2008]). Tibet jelentőségét emelett hatalmas édesvíz tartalékai adják, melyek a növekvő népesség, és környezeti terhelés miatt nagyon fontos a kínai vezetés számára. Tibet szintén jelentős mennyiségű kiaknázható kőolaj, földgáz, és nyersanyag tartalékokkal rendelkezik, fontos lehet turisztikai szempontból, valamint nagy potenciálú kiaknázható megújuló energia termelésre alkalmas. Tibetbe nagyon nagyarányú a han kínai betelepülés, egyes felmérések 50% körülre teszik a nem tibeti lakosságot a területen. A dalai láma egyenesen demográfiai agresszióról beszél. A kínai politika számára többek szerint azért is fontos Tibet, hogy azokat az embereket, akik a kínai

magterületekről elvándorolnak Kínán belül tartsa. Sokan úgy vélik, hogyha Kína kivonulna Tibetből egyrészt az indiai befolyás megnőne efelett a sok szempontból is értékes terület felett, másrészt ezen vélemények szerint a kínai lakosság megindulna India felé. Ezek alapján a Himalája nem csupán India feltartóztatását szolgálja (Friedman [2008]).

Tajvan esete szintén fontos tényezője a kínai szuverenitásról alkotott felfogásnak. Tajvan kiemelt jelentőségű Kína áldozat szerepben. Tajvant először a Japánok szállták meg és szakították el Kínától. A második világháború után a kínai polgárháborút követően 1949-ben amerikai segítséggel a Kuomintang szerzett hatalmat Tajvan felett.

Tajvan státusza azóta is vitatott. Kína a tajvani ügyet is belügyének tekinti, nem fogadja el a sziget különállását. A kínai politikai vezetés nem mond le arról, hogy Tajvan - Hongkonghoz és Makaóhoz hasonlóan- különleges igazgatású területként betagozódjon a Kínai Népköztársaság. Tajvan ezzel szemben alkotmányos szinten szuverenitást követel magának egész Kína és Külső – Mongólia felett. 1992 óta a két fél megegyezett, hogy csak egy Kína létezik, ám ezt szabadon értelmezheti mindkét fél. Ezután Tajpej kijelentette, hogy nem tekinti aktuális politikai célnak az újraegyesítést. Más kérdés, hogy ezt több tajvani párt sem hajlandó elismerni. Hosszú távon bizonyos politikai erők a teljes függetlenség elérését tűzték ki maguk elé. Jelenleg Tajvant 24 nem túl jelentős állam ismeri el. Ennek oka minden bizonnyal az, hogy a Kínai Népköztársaság megszakít minden kapcsolatot azokkal az államokkal, akik elismerik Tajvant.

Az Egyesült Államok miután a az 1970-es években normalizálta kapcsolatát Kínával, és 1979-ben kimondta, hogy a Kínai Népköztársaság a hivatalos képviselője Kínának. Azonban az 1975-ben kiadott Taiwan Relations Actnek megfelelően az USA Kína Tajvanra vonatkozó igényét csak tudomásul veszi, de nem fogadja el. Az Egyesült Államok egyfajta egyensúly politikát próbál folytatni, mi közben folyamatosan ellátja fegyverekkel Tajvant. Bár kérdéses, hogy ez a fajta politika meddig tartható fenn. Az USA Tajvan helyzetét meghatározhatatlan státuszúnak nevezi, ami nagyon jó jellemzése a sziget jelenlegi helyzetének (Tsang [2011]).

Kína 2005-ben elfogadott egy törvényt a tajvani elszakadás ellen. A törvény célja, hogy megállítsa a Tajvan függetlenedési folyamatát, és Kína részekre esését. A törvény kimondja Kína oszthatatlanságát, ám Tajvan számára nagyfokú autonómiát helyez kilátásba, az egy ország két rendszer szemlélet alapján. Kimondja az igényt a lehetőség szerinti békés újraegyesítésre, ám amennyiben ez kudarcot vallana fegyveres egyesítést is kilátásba helyez (Wei, 2010).

2008-ban Kína és Tajvan együttműködést kötött a posta, kereskedelem, és légi közlekedés területén, melyek 1949-ben szűntek meg a két ország között. Ez alapvetően a tajvani cégek kínai befektetéseit kívánja ösztönözni (Chen [2008]).

Tajvanban nem örvend nagy népszerűségnek az egy ország, két rendszer politika. Tajpej ennek fényében mindent megtesz Tajvan nemzetközi kapcsolatainak javítása, érdekében, valamint mindent megtesz a tajvani identitás építése érdekében.

Tajvan stratégiai helyzetét nagyon jól jellemzik Douglas MacArthur szavai, aki egy elsüllyeszthetetlen anyahajóként jellemezte a szigetet (Mazza [2011]). A Kínai Népköztársaság számára jelenleg Tajvan több szempontból is potenciális veszélyt jelent. A szigetről stratégia csapás mérhető az ország magterületeire, illetve a Kína tengeri szállításaira és kereskedelmére is komoly veszélyt jelent. Jelenleg Tajvan, megakadályozza Kína biztos kijutását a Dél-kínai tengerre, és az ezáltal a Csendes- és az Indiai –óceánra. Amennyiben Kína megszerezni a Tajvan feletti ellenőrzést, megszerezné a Luzon-szoros feletti kontrollt, mely a Dél-kínai tengert és a Fülöp-tengert köti össze. Ezáltal a kínai flotta különösebb erőfeszítés nélkül hajózhatna be a Fülöp-tengerre és a Csendes-óceánra, olyan bázisokat és területeket veszélyeztetve, mint Okinawa, Guam, Japán vagy Hawaii (Mazza [2011]).

Kína számára a Dél-kínai tengerre való kijutás stratégia cél (Singh [2011]). 2009 májusában a Kínai Népköztársaság benyújtott az ENSZ számára egy térképet, mely egy 9 pont által határolt területi követelést, mely alapján Kína a Dél-kínai tenger nagy részét magának követeli. A terület, és az itt található szigetek hatalmas kőolaj és földgáz tartalékokkal rendelkeznek, valamint a tengeri hajózás szempontjából is fontos stratégiai pontoknak minősülnek. Nem véletlen, hogy ezen szigetek hovatartozása vitatott a térség szinte minden állama rendelkezik területi követelésekkel. Ezt példázza a közelmúltban kiéleződött vita Japán és Kína között a Szenkaku - vagy Tiaojü - szigetek felett, amelyet egyébként Tajvan is követel, vagy a Spratly - szigetek esete, melyet részben vagy egészben hat ország követel: Kína, Tajvan, Vietnám, Fülöp-szigetek, Malajzia és Brunei. Nem csoda, hogy Kína 2009-es ENSZ beadványát a Fülöp-szigetek, Vietnám, Malajzia és Indonézia is élesen bírálta (Mead [2013]).

Ezen példák alapján láthatjuk, hogy a kínai szuverenitás felfogásban fontos szerepet kap a történelmi folytonosság és az áldozat szerep. A kínai belpolitika ezen vitatott hovatartozású területek esetében azonban mint láttuk, elsősorban saját érdekei mentén cselekszik. Az érdekek és az áldozat szerep azonban ellentmondásos is lehet, amennyiben elfogadjuk azt a nyugati álláspontot, hogy a kínai politika Tibetben vagy Hszincsiangban lényegét tekintve hasonló a

nyugati imperialista hatalmak vagy Japán korábbi Kínával szemben folytatott politikájához (Bhattacharji [2012]).

Kína érdekei a következők: 1.) A Kínai Kommunista Párt uralmának biztosítása érdekében a társadalmi rend fenntartása, hogy külső hatalmak ne tudják veszélyeztetni a Kínai Népköztársaság jelenlegi rendszerét. 2.) Kína területi egységének biztosítása, külső fenyegetések elhárítása. 3.) Kínai érdekek lehetőség szerinti kiterjesztése (Friedman [2008]).

Kína belső rendjének, és területi integritásának megőrzése érdekében is a szuverenitás sérthetetlenségét hangoztatja. Ez fontos a belpolitikai legitimitás növelése szempontjából, a külső beavatkozás elhárítása, és a belpolitika külső befolyástól mentes vitele érdekében is.

Az első nagy modern államelmélettel foglalkozó kínai gondolkodó Liang Qichao volt, aki Szun Yatsen és Mao Cetung gondolkodására is nagy hatást gyakorolt. Liang a 20. század elején úgy vélte, hogy Kína gyenge, és a kínai nép még nem készült fel a szuverenitás gyakorlására. Ezért a szuverenitást a nép fölé helyezte. Kínának véleménye szerint elsősorban nem alkotmányos monarchiára, hanem felvilágosult abszolutizmusra van szüksége. Liang felfogásában az állam rendelkezik a szuverenitással, mint önálló jogi személyiség hatalmat gyakorol az emberek fölött (Erie [2004]).

Kína külpolitikájában alkalmazott szuverenitás felfogásának alapját az ENSZ Alapokmány testesíti meg. Erre épült az India és Kína által 1954-ben megfogalmazott békés együttműködés öt elve (Tarrósy, [2006]). Ennek alapján Kína általában a külpolitikáját az egyenlőségre, és a kölcsönös előnyök szem előtt tartása alapján a békés együttélésre alapozza, melynek lényeg a fegyveres erőszak, és a beavatkozás mellőzése (Halmosy [1985]). Ezek az elvek később az el nem kötelezett országok elvi fundamentumává is váltak (Tarrósy, [2006]). Ezen elvek gyakorlati alkalmazhatósága azonban már az 1962-es Kína és India közötti háború idején megkérdőjeleződött.

A hivatalos álláspont azonban azóta is változatlanak tűnik. Wen Dzsiabao miniszterelnök 2004-ben hangsúlyozta, hogy az országok között egyre erősödő függőségek nem jelentik azt, hogy a szuverenitás gyengülne (Shan [2008]). Kijelentette, hogy Kína nem engedi, hogy bárki is beavatkozzon a belügyeibe, illetve ő is tartózkodni fog mások belügyeibe való beavatkozástól (Pollock [2007]). Zhou Yuxiao kínai diplomata 2007-ben így nyilatkozott a kínai külpolitikával kapcsolatban: Kína védjegye a be nem avatkozás, míg az Egyesül Államoké az intervenció (Steinvig [2009]).

Kína 1978-ban a „nyitott ajtó” politikájával kezdte meg azt a folyamatot, melynek eredményeként kilépet a nem addigi elszigeteltségéből, és a nemzetközi politikai élet meghatározó tényezőjévé vált (Wei [1995]). Az ENSZ-el kapcsolatos bizalmatlansága, mely még a koreai háborúhoz kötődött fokozatosan megszűnni látszott az 1980-as években. 1989-es a Tienanmen téri események után, több szankcióval is sújtották Kínát a beavatkozástól való félelem miatt még inkább megnőtt a nyomás a kínai vezetésen, hogy a kínai állam a nemzetközi közösség aktív részese legyen (Carlson [2006]).

Kína külpolitikájában ezek után alapvetően két ellentétes előjelű faktor játszott szerepet. Egyfelől a megjelent az igény, arra hogy Kína a nemzetközi közösség aktív tagja legyen, majd ez Kína felemelkedésével és a felelősség előtérbe kerülésével még fontosabbá vált. Kínában tehát megjelent az igény arra, hogy egy felelősségteljes nagyhatalom látszatát keltse a nemzetközi közösségben (Carlson [2006]). Másfelől saját vitatott hovatartozású területei miatt kényesen figyelnie kell arra, hogy ne teremtsen, olyan precedenst, illetve ne támogasson olyan folyamatokat, melyek ezen területek elszakadásához illetve Kína belügyeibe való beavatkozáshoz vezetnének (Lauria [2010]).

Az 1989-es események hatására, hogy nemzetközi megítélését javítsa, elkerülje a beavatkozást, és az ellene hozott szankciókat enyhítse, némileg mérsékelte a szigorú be nem avatkozást preferáló politikáján (Carlson [2006] 222. o.) Bár általában bizonyos fenntartásokkal kezelte, de nem akadályozott meg egy sor beavatkozást a 90-es években. Ilyenek voltak például: Irak, Szomália, Ruanda, Haiti, Macedónia (Tieh [2004]).

Kína azonban a 21. század elején több szempontból is revideálta addigi politikáját, és visszatért eredeti beavatkozást nem támogató politikájához. Kína több esetben is élt vétőjogával az ENSZ Biztonsági Tanácsán belüli. 2006-ban, amikor a darfúri események miatt Szudánt kívánták szankcionálni, 2007-ben a Mianmari szankciók esetében ([UN News Center [2007. 01. 12.]). 2008-ban, amikor az elnökválasztással kapcsolatos visszaélések miatt Zimbabwe szankcionálásra készültek, valamint 2012-ben, amikor a polgárháború sújtotta Szíriába való beavatkozás került napirendre (Wuthnow [2012]).

A líbiai beavatkozás este a responsibility to protect egyik első gyakorlatban is megvalósult példájának tekinthető, az első olyan beavatkozás volt melynél a fogadó állam nem kérte a beavatkozást. (Garwood-Gowers [2012]). 2011-ben Kína tartózkodott az ENSZ BT szavazáson a Líbiába történő beavatkozás kérdésében. Ennek oka az volt, hogy biztosítsa a kínai állampolgárok épségét, és a kínai cégek érdekeltségeit Líbiában (Garwood-Gowers [2012]).

Kína azonban meglehetősen negatív tapasztalatokat szerzett az intervencióval kapcsolatban. Bár a nyugati hatalmakkal való jó viszony fenntartása érdekében nem akadályozta meg az intervenciót, mégis a kínai érdekeltségek érzékeny veszteségeket szenvedtek. A Kadhaffit követő új líbiai kormány az olajexport és az ezzel járó külpolitika tekintetében Kínától Nyugat felé fordult, mely a kínai államot és a kínai cégeket is érzékenyen érintette (The Economist [2011]). Kína szerint bár az intervenció eredetileg a civil lakosság megóvás érdekében indult, sokkal inkább egy nyugati érdekeltségeknek megfelelő líbiai kormány lett a célja. Kína a líbiai tapasztalatokra hivatkozva vétózta meg a szíriai beavatkozást (Sun, 2012).

Kína szuverenitásról alkotott felfogásának másik fontos területe az államelismerés kérdése. Kína alapvetően szakadár területei miatt jellemzően nem ismer el újonnan létrejött államokat, mivel nem célja, hogy precedenst teremtsen (Lauria [2010]).

A Koszovó ügyében tartott ENSZ szavazáson Kína tartózkodott, arra hivatkozva, hogy a konfliktus alapvetően belügy (Wu [2009]). 2012-ben Li Baodong Kína állandó ENSZ képviselője azt nyilatkozta, hogy maximálisan tiszteletben kell tartani Szerbia területi integritását és szuverenitását (Baodong nyilatkozata, 2012). Kína azóta sem fogadja el Koszovó függetlenségét.

Kína szintén nem ismeri el Abházia és Dél- Oszétia függetlenségét, az esttel kapcsolatban csupán azt fejezte ki 2008-ban, hogy következetes elvei alapján bízik a konfliktus tárgyalásos rendezésében (Xinhua hírportál [2008]).

A Falkland- vagy más néven Malvinas- szigetekkel kapcsolatban 2013 márciusában Hua Chuny Ing a kínai külügyminisztérium szóvivője úgy fogalmazott, hogy Kína támogatja Argentína követelését a szigetekre, és azt reméli, hogy a két fél tárgyalásos úton oldja meg a problémát ENSZ határozatok alapján (Zeenews [2013. 03. 11]).

Kína azonban elismerte mind Kelet- Timor mind Dél- Szudán függetlenségét.

KELET-TIMOR ESETE

Kelet- Timor 2002. május 20-án függetlenedett (BBC News [2002]). Kína elsőként ismerte el Kelet- Timor függetlenségét 2002. május 22-én (Mottram [2010]). Kína kezdetektől jelentős szerepet játszott Kelet-Timor függetlenedési folyamatában. Kína első békefenntartó missziója is Kelet- Timorhoz köthető, Kína szerepéről a békefenntartásban ezért szintén dolgozatunk ezen részében térnénk ki (Horta [2002]). Mivel úgy gondoljuk, hogy Kína külpolitikájában ez az eset egyáltalán nem tekinthető szokványosnak, fejezetünkben részletesen kívánunk foglalkozni a kínai jelenlét természetével.

Kelet- Timor területét portugál gyarmatosítók fedezték fel 1520 körül, majd 1633-ban szervezték gyarmattá. A sziget nyugati része felett a hollandok szereztek ellenőrzést. Kelet-Timor nem bírt nagy jelentőséggel Portugália számára, részben börtönszigetként használták. A sziget nyugati része az 1945-ben függetlenné vált Indonézia területévé vált. Indonézia 1962-ben egy ENSZ dokumentumban kijelentette, hogy nem követeli magának Kelet- Timor területét.

1974-ben Portugáliában a szegfűforradalom hatására leváltották a fasiszta kormányzatot. Ennek hatására új portugál kormányzó került Kelet- Timor élére. Az új kormányzó alatti liberális légkörben következtében Kelet- Timor egyoldalúan kikiáltotta függetlenségét. Ezt azonban se Portugália, se Indonézia sem pedig Ausztrália nem ismerte el. Indonézia nagy esélyét látott arra, hogy Kelet-Timor felett kommunisták fogják átvenni az irányítást, akik befogják hívni a kínaiakat a szigetre. Bár a valós esélye erre nem igazán látszott, Indonézia mégis bevonult Kelet-Timorba nem sokkal azután, hogy kikiáltották függetlenségüket. (Kelet-Timor kormányának hivatalos honlapja: History of East Timor).

Az indonéz invázió mögött minden valószínűség szerint ott rejlett az Egyesült Államok támogatása, és hallgatólagos beleegyezése. A megszállás alatt 100 000 – 180 000-re tehető azon kelet-timori áldozatok száma, akik a megszállás alatt meghaltak, vagy éhen haltak (Simpson [2006]).

Az ENSZ azonban nem fogadta el az annexiót. 1999-ben referendumot tartottak az UNAMET segítségével, amely során a helyi lakosság kimondta igényét a függetlenedésre (Hivatalos ENSZ tájékoztató). A népszavazás után az indonéz pártiak felégették a fővárost, Dilit (Connery [2010]). Végso függetlenségét Kelet-Timor 2002-ben nyerte el.

A függetlenség azonban nem oldotta meg az ország problémáit. A lakosság nagy része írástudatlan, az emberek több mint 50%-a mélyszegénységben, napi 1,25 dollárból él naponta (CIA-The World Factbook [2013]). Ezek az állapotok 2006-ban zavargásokhoz vezettek (Margesson-Vaughn [2009]).

Az ENSZ békefenntartók Dili felégetése után jelentek meg Kelet- Timorban. Yanana Gusmao kelet- timori elnök segítséget kért az ENSZ-től (ENSZ sajtó-összefoglaló [1999]). A kezdeményezést az indonéz kormány is támogatta. Az ENSZ BT 1264-es határozata felállította az INTERFET-et. Az INTERFET egy ENSZ határozat alapján létrejött multilaterális békefenntartó misszió volt, melynek feladata a béke és biztonság garantálása, a humanitárius segélynyújtás, illetve az UNAMET védelme volt (Hivatalos ENSZ háttéranyag). Az UNAMET a referendum megszervezését végezte Kelet- Timorban. Kína ekkor küldött először rendőri erőket békefenntartó misszióba, melyek Ausztrália vezényletével tevékenykedtek. Kína részt vett a hivatalos ENSZ békefenntartó misszióban is, mely UNTAET néven 2000-től 2012-ig végezte feladatát Kelet- Timorban (Horta [2002]).

Yin He 2007-ben Kína békefenntartó missziókhöz való viszonyát négy szakaszra osztotta (He [2007]). Az első szakasz 1971-től 1980-ig tartott melynek során Kína alapvetően passzív volt, és ellenezte a békefenntartó missziókat. A kínai vezetés az ENSZ-t egy amerikai szuperhatalmi eszközként fogta fel, és nem felejtette el, hogy a koreai háború az ENSZ-en keresztül indult meg. Kína összességében a békefenntartást szuperhatalmi erőpolitikának tekintette. Nem vett részt a missziókban, és hozzájárulást sem fizetett (Morphet [2000]). A második szakasz 1981-től 1987-ig tartott. Ez alatt fokozatos változás figyelhető meg a kínai szemléletmódon belül. Kína elkezdett hozzájárulást fizetni, valamint támogatott minden békefenntartással kapcsolatos ENSZ határozatot. Gazdasági fejlődése elősegítése érdekében egy stabil világra vágyott. A harmadik szakasz 1988-1999-ig tartott, amikor alapvetően együttműködőnek tekinthető Kína, bár amennyire lehet, kibújik a feladatok alól. 1999-től pedig egyre nagyobb részvétel tapasztalható Kína részéről a békefenntartó missziókban (He [2007]).

Ennek számos oka lehet. Kína számára ugyanúgy fontos a nemzetközi béke és biztonság garantálása, mint bármely más ország számára. A békefenntartó missziók 1958- 2000-ig 54 misszió irányult 52 országba. Ezek leginkább a fejlődő országokba irányultak, és Kína hagyományosan szeret a fejlődő országok vezetőjének szerepében tetszelegni (Taylor [2009]) Szüksége is van a fejlődő országok támogatására a nyugati hatalmak által dominált világrendszer átalakításához. Kína gyors fejlődése számos államból félelmet vált ki, azonban

Kína a békefenntartó missziók által bizonyíthatja, hogy felelősségteljes nagyhatalom. Az eredeti elszigetelődés politikával szemben Kína ma már egy öntudatos és felelősségteljes nagyhatalom képét akarja kelteni, aki ha kell, be is avatkozik a nemzetközi ügyekbe.

Ezekből kiindulva Kelet-Timor miért lehet fontos Kína számára?

Geopolitikai szempontból fontos tényezője lehet az amerikai terjeszkedés és dominancia mérséklésében. A 19. század második felében jelentős számú tajvani telepés érkezett Kelet-Timorba. A Kínai Népköztársaság fél attól, hogy Tajvan jó kapcsolatokat építsen ki Kelet-Timorral. Ennek megakadályozása szintén geopolitikai érdek lehet Kína számára. a kínai energiabiztonsága szempontjából szintén fontos lehet Kelet-Timor, mivel a terület jelentős kőolaj, és földgáz készletekkel rendelkezik, valamint mangán és kékmárvány is fellelhető itt (Kingsbury [2012]).

Kelet-Timor az Délkelet-ázsiai Nemzetek Szövetségének megfigyelő tagja (Palatino [2011]). A szervezet tagja: Fülöp-szigetek, Indonézia, Malajzia, Szingapúr, Thaiföld, Brunei, Vietnam, Laosz, Mianmar, Kambodzsa valamint két megfigyelő Pápua Új-Guinea és Kelet-Timor. A szervezet 1967-ben jött létre a tagországok gazdasági és kulturális együttműködésének elősegítésére. Kína számára különösen fontosak az ASEAN országok, mivel 2010 óta 10 taggal szabadkereskedelmi viszonyban áll. Ezek: Brunei, Fülöp-szigetek Kambodzsa, Indonézia, Laosz, Malajzia, Mianmar, Szingapúr, Thaiföld és Vietnám (The Economist [2013]). A tervek szerint 2015-re a tagok gazdasági közösséget fognak létrehozni (ASEAN hivatalos honlapja: ASEAN Economic Community).

A másik talán még ennél még fontos szempont, hogy Kelet-Timor tagja a Portugál Nyelvű Országok Közösségének, melyet Portugália és hat volt portugál gyarmat: Angola, Brazília, Bissau Guinea, Kelet-Timor, Mozambik, Saó Tomé és Príncipe, valamint a Zöld-foki szigetek alkotják, ezen kívül megfigyelő államok Egyenlítői Guinea, Mauritius és Szenegál (Mimoso [1995]). Kína számára kiemelten fontosak lehetnek a CPLP országok. Egyfelől gazdag nyersanyag és energiahordozó forrásaik miatt, másrészt 230 milliós piacot jelenthetnek a kínai áruk számára. Kína komoly energiákat fektet a CPLP országokkal való jó viszony kialakításába. 2006-ban 8,2 millió dollár kamatmentes hitelt adott nyújtott a CPLP tagok számára, különösen is segíti az afrikai tagországokat és Kelet-Timort. A CPLP országok szintén segíthetnek Tajvan nemzetközi elszigetelésében (Horta [2002]).

A békefenntartás Kína részéről csupán a jelenlét egyik formája. Fontos emellett a pénzügyi támogatás. Különösen érdekes, hogy több éven keresztül pénzelte a mozambiki száműzetésben lévő kormányt, és az Indonézia ellenes gerilla mozgalmakat. Kína 2003-ban aláírt három éves akcióterv keretében megháromszorozta Kelet- Timor segélyét, valamint hatmillió dollárt adományozott újjáépítésre (Horta [2002]).

Fontosnak tekinthetők még a puha hatalmi eszközök. Kína ajándékként felépítette a kelet-timori elnöki palotát és a külügyminisztériumot, melyek összesen tizenöt millió dollárba kerültek (Kingsbury [2012]). Emellett Kína kórházakat épít, utakat újít fel, és orvosokat küld, segíti a kelet-timori haditengerészet kiképzését (Horta [2002]).

Összességében úgy véljük, hogy Kína Kelet- Timor esetében sikeresen tudta összeegyeztetni a nemzetközi nyomásból fakadó kötelezettségeit, és saját érdekeit a saját szuverenitásról alkotott képének megfelelően is. Kelet- Timor státusza, a Kína elismerés idejére nemzetközi jogilag teljesen tiszta és vitathatatlan volt. Így Kína nem teremtett precedenst saját szakadár területei számára, ugyanakkor az állam elismerésével, és támogatásával számos előnyt realizálhat. Kelet- Timor esete alapján igazolódni látszik Zhou Yuxiao nyilatkozata is, mely szerint Kína védjegye a be nem avatkozás, míg az Egyesül Államoké az intervenció.

SZUDÁN ESETE

Szudán esetében több olyan téma is található, mely indokolhatja kiemelt szerepét, és különálló fejezetben való tárgyalását. Úgy véljük Szudán esetében a darfúri konfliktus során nagyon jól vizsgálható a responsibility to protect-ről alkotott kínai álláspont. Darfúr mellett Dél- Szudán államiságának létrejötte számos érdekes adalékkal gyarapíthatja képünket Kína szuverenitásról alkotott felfogásáról és az az alapján létrejövő kínai külpolitikával kapcsolatban.

Szudán esetében két konfliktust kívánunk vizsgálni.

Az egyik a darfúri konfliktus, amely alapvetően a központi kormányzat által támogatott arab, félnomád és az ország nyugati területein élő nem arab etnikumú letelepedett népesség között zajlott 2003 és 2011 között, bár a konfliktus gyökerei időben ennél távolabb nyúlnak vissza. A konfliktus az övezetet sújtó ivóvíz hiányából illetve az ebből fakadó mezőgazdasági és élelmezési nehézségekből adódott. ENSZ adatok alapján körülbelül 400 000 halálos áldozatot követelt a fegyveres konfliktus, illetve 2 millióan váltak hajléktalanná (Briefing Paper [2008]). A konfliktus 2005-ben áterjedt Csádra, illetve 2007-ben a Közép- Afrikai Köztársaság területére is. A darfúri konfliktus során tömeges méreteket öltöttek az olyan bűntettek, mint a népirtás, etnikai tisztogatás, falvak felégetése, emberek lakóhelyükről való elűzése, és kiéheztetése, nemi erőszak és más emberiség elleni bűntettek valamint egyéb visszaélések.

Kína az ügyet eredetileg Szudán belügyének tekintette, ellenzett minden szankciót Szudánnal szemben, később azonban a nemzetközi nyomás hatására helyzete tarthatatlanná válni látszott. Ennek megfelelően a kezdeti szuverenitást, és a be nem avatkozást hangsúlyozó álláspontját feladni kényszerült, és egyfajta közvetítő szerepet vett fel a szudáni kormányzat, és a nemzetközi közösség között. Ennek oka minden bizonnyal a nemzetközi nyomás, és a presztizs vesztes veszélye lehetett.

Kína a darfúri esetet követően két ENSZ alá tartozó békefenntartó misszióban is szerepet vállalt. Az egyik a 2007-ben indított UNAMID (The United National-African Union Mission in Darfur), ahol Kína 147 csapattal járult hozzá a misszióhoz, a másik pedig az UNMIS (The United Nations Mission in Sudan), ahol Kína jelentős szerepvállalással 444 csapatot, nyolc rendőrt és 14 katonai megfigyelőt küldött (Taylor [2009]).

Kína hagyományosan jó kapcsolatokat ápol Szudánnal. Peking 1959-ben létesített diplomáciai kapcsolatokat Kartúmmal (Bradbury [2012]), azonban az igazi külpolitikai jelenlét Szudánban, az Iszlám Nemzeti Front hatalomátvétele után 1989-ben kezdődött. Kína ellátja fegyverekkel a

kartúmi kormányzatot, Szudán pedig bőséges olajmezőire támaszkodva biztosítja Kína olaj fogyasztásának 7%-át (Sudan Divestment Task Force [2007]).

A másik konfliktust, mely mára Dél-Szudán létrejöttéhez vezetett nagyban meghatározta az olaj. 1956-ban az északi Kartúm fővárossal jött létre a független szudáni állam (Eltayeb [2003]). A hatalomgyakorlás során az északi muszlim arab elit nem vette figyelembe a déli területek főként keresztény lakóinak igényeit a hatalomban való részarányos képviselést illetően. A mellőzésből fakadó elégedetlenség vezetett Afrika leghosszabb polgárháborújához Szudánban. A polgárháború első szakasza során a déliek izraeli támogatással eredményesen vették fel a harcot az északi hadsereg szovjet gyártmányú haditechnikájával. A harcok eredményeképpen 1972-ben megkötötték az addisz-abebai békeszerződést, mely széleskörű autonómiát biztosított a déliek számára. Az elégedetlenség azonban 1983-ban az iszlám jogforrásain alapuló vallási törvénykezés a Saria bevezetése következtében kiújult. Hosszas harcok után 2005-ben átfogó béke megállapodást kötött a két fél (Hivatalos békeszerződés [2005]). A békeszerződésnek megfelelően 2011-ben sor került a déliek önrendelkezési referendumának megtartására, mely 98%-os aránnyal az elszakadás győzelmét hozta. 2011. július 9-én létrejött a független dél-szudáni állam (Collins [2008]).

Az egységes szudáni állam idején, a déli területeken kitermelt olajat az északi Port Szudán kikötőjébe szállították, ahonnan elsősorban Kínába exportálták. Kína és az akkor még egységes Szudán között komolyabb gazdasági együttműködés az 1980-as évek végén alakult ki, amikor az amerikai olajcégek kivonulását (1985, Marathon, 1992: Chevron) követő űrt a kínai energetikai cégek töltötték be (Van Dijk [2009]). A CNPC a szudáni olaj 40%-át birtokolja (Lauria [2010]).

Dél-Szudán függetlenedése után a két ország még mindig egymásra van utalva, mivel a déli területeken kitermelt olaj csak az északi területeken futó vezetéken keresztül tud eljutni Port Sudanba, a tengerhez (Blanchard [2012]).

Kína a konfliktus kezdetén természetesen az északi kormányzatot támogatta. Wang Guangya, az ENSZ kínai nagykövete mondta 2004-ben, hogy a barátságos és erős kínai-szudáni kapcsolatoknak már hosszú története van (Goodman [2004]). Li Baodong, Kína ENSZ nagykövete pedig így fogalmazott: Kína tiszteletben tartja Szudán területi egységét és szuverenitását, mindenféle ellentétet Szudán belügyének tekint, és nem avatkozik bele (Xinhua hírportál [2012]).

Azonban Kínának szembe kellett néznie azzal a ténnyel, hogy a déli területek elszakadás esetén északi szövetségese olaj nélkül maradhat. Dru Gladney Kína szakértő ezt így fogalmazta meg: Kína helyzetét egy széparatista törekvés támogatása jelentősen bonyolíthatja. Gladney szerint „ez egy nagyon érzékeny téma Kína számára. Fontos fejlődés, hogy Kína már megfontolja a beavatkozás lehetőségét, ami szembe megy az ötven éve tartó be-nem avatkozás elvével. Utólag arra lehet következtetni, hogy Kína titkos háttértárgyalásokkal megpróbálta biztosítani érdekeit minden eshetőségre (Lauria [2010]).

Tudomásunk szerint Kína kezdetben nem támogatta a déli (függetlenségi) akkor még széparatistaként számító mozgalmat, ám mikorra Dél- Szudán függetlenedése több mint valószínűvé vált, Kína megtette a szükséges intézkedéseket annak érdekében, hogy gazdasági és energiapolitikai érdekei biztosítva legyenek a jövőben is (Large [2009]). Erre utal, hogy Kína még a függetlenség elnyerése előtt képviselőt nyitott a déli fővárosban Dzsuba (Sudantribune [2008]), illetve az elsők között volt, akik elismerték Dél- Szudán függetlenségét (Mangar [2012]).

Összességében, azonban az megjegyezhető, hogy bár nemzetközi jogilag Dél-Szudán függetlenedése legitimnek tekinthető, a Kínai Népköztársaság összességében mégis csak egy etnikai és vallási okokból különálló népcsoport által fegyveres úton kivívott államiságot ismert el.

ÖSSZEGZÉS

Dolgozatunkban a Kína Népköztársaság szuverenitásról alkotott képének külpolitikájára gyakorolt hatásait vizsgáltuk. Elemzésünk során alapvetően saját modellünket alkalmazva, az érdek, szuverenitás, külpolitika hármását vettük górcső alá gyakorlati példákon keresztül. Dolgozatunkat egy újító szemléletű, hiánypótló műnek tartjuk. Célunk a kínai szuverenitás felfogás és külpolitika egy alapvetően új, nem hagyományos perspektívából való vizsgálata volt.

Dolgozatunkban az alábbi kérdésekre kerestünk választ: Milyen összefüggések találhatók a kínai szuverenitásról alkotott felfogás és a külpolitika döntéshozatal között? Hatással volt-e a szuverenitásról alkotott kép nemzetközi változása Kínára? Valamint, hogy változóban van-e a kínai szuverenitás felfogás, és az ezzel összefüggésben lévő külpolitika?

Úgy véljük, hogy a korábban meglehetősen erősnek mondható kapcsolat Kína szuverenitásról alkotott képe és a külpolitikai döntéshozatal között némileg gyengülni látszik. A kínai külpolitika számára ma is fontos szempont, hogy megakadályozzon bármiféle olyan folyamatot vagy precedenst, mely veszélyeztethetné területi integritásában vitatott hovatartozású területei felett. Azonban Kína növekvő gazdasági hatalmának és katonai erejének tudatában némileg kiterjesztheti azoknak a folyamatoknak, és precedenseknek a körét, melyek még nem jelentenek veszélyt területi integritására. Az ily módon némileg kevésbé hangsúlyosnak ítélt szuverenitás mellett egyre nagyobb szerep juthat a legkülönbözőbb érdekeknek a kínai külpolitikán belül. Tehát láthatunk egy lassú ám biztos folyamatot, amely alapján némiképp a szuverenitás hangsúlyozásával szemben egyre inkább az érdekek lesznek meghatározóak a kínai külpolitika számára. Úgy véljük, hogy az általunk kiemelt példák jól szemléltetik ezt a folyamatot, különösen Kelet-Timor és Szudán esete.

Kína következetesen ragaszkodik szuverenitásról alkotott képéhez, ennek tekintetében nem látunk változást. Ami a responsibility to protectet illeti, Kína rendelkezik azzal az előnnyel, hogy ez a doktrina még sok szempontból kialakulóban van, számos pontja felett nincs egyetértés. Így Kína megteheti, hogy amennyiben érdeke úgy kívánja, hivatkozási alapként használja fel, amennyiben viszont nem fűződik érdeke alkalmazásához, figyelmen kívül hagyja. Ennek fényében úgy véljük, hogy a responsibility to protect jelenlegi formájában sokkal inkább egy új eszköz lehet Kína számára, melyet aktuális külpolitikai érdekeinek megfelelően

használhat. Egy olyan nemzetközi nyomás lehet, amely Kínát szuverenitásról alkotott képének újragondolására késztetné.

A szuverenitás képének nemzetközi változása – mint ahogy számos példán láthattuk- jelentős hatást gyakorolt Kínára és a kínai külpolitikai döntéshozatalra. Kína célja a felelősség szerepének nemzetközi erősödésével párhuzamosan egy felelős nagyhatalmi státusz kialakítása, és az ezzel együttjáró nemzetközi presztízs megszerzése. A változást jól mutatja Kína egyre aktívabb nemzetközi szerepvállalása, és kiterjedt részvétele a nemzetközi békefenntartó akciókban.

A kínai külpolitika szempontjából kulcsfontosságú a nemzetközi rendszerbe való betagozódás és a területi integritás együttes érvényre juttatása. Kína eddig sikerrel vette ezt a kihívást. A jövő azonban minden bizonnyal tartogathat számára még nehézségeket.

BIBLIOGRÁFIA

Elsődleges források

- 1) **Ban Ki-moon hivatalos jelentése** [2009]: Implementing the responsibility to protect
[http://responsibilitytoprotect.org/SGRtoPEng%20\(4\).pdf](http://responsibilitytoprotect.org/SGRtoPEng%20(4).pdf) (letöltve: 2012. 11. 05.)
- 2) **Egyesült Nemzetek Szervezetének Alapokmánya** [1945]:
<http://www.menszt.hu/layout/set/print/content/view/full/186> (letöltve: 2013. 01. 22)
- 3) **Hivatalos békeszerződés** [2005]: The Comprehensive Peace Agreement between the Government of the Republic of the Sudan and the Sudan People's Liberation Movement/Sudan People's Liberation Army.
<http://unmis.unmissions.org/Portals/UNMIS/Documents/General/cpa-en.pdf>. (letöltve: 2013. 02. 22.)
- 4) **Hivatalos ENSZ háttéranyag**: East Timor- UNMISSET- Background
<http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unmisset/background.html> (letöltve: 2012. 11. 25.)
- 5) **Hivatalos ENSZ tájékoztató**:
<http://www.peacekeepers.asn.au/operations/UNAMET.htm>. (letöltve: 2013. 03. 13.)
- 6) **Hivatalos kormányportál** [2012]: Kínai-magyar megállapodásokat írtak alá.
(letöltve: 2013. 03. 17.)
- 7) **Li Baodong nyilatkozata** a Koszovóról szóló ENSZ BT vita során [2012. November 27]: <http://www.fmprc.gov.cn/eng/wjb/zwjg/zwbd/t993927.htm> (letöltve: 2013. 03. 17.)

Másodlagos források:

- 8) **Amadhila**, Nelago Ndapandula [2012]: Perspectives on China's rise in Namibia: The effects on foreign policy and domestic politics.
<http://eprints.ru.ac.za/3230/1/AMADHILA-MA-TR12-223.pdf> (letöltve: 2013. 03. 10.)
- 9) **ASEAN** hivatalos honlapja: ASEAN Economic Community.
<http://www.asean.org/communities/asean-economic-community> (letöltve: 2013. 03. 14.)
- 10) **Ba, A. - Hoffmann** [2003]: Making and remaking the World of IR 101: A Resource for teaching social constructivism in introductory classes. In: *International Studies Perspectives* No. 4., 15-33. o.
- 11) **Bagawan**, Bandar Seri [2013]: All change at ASEAN
<http://www.economist.com/news/asia/21571461-hopes-calmer-times-under-years-new-management-all-change-asean> (letöltve: 2013. 03. 10.)
- 12) **BBC News** [2002. 05. 19.]: Birth of a nation. <http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/1996673.stm> (letöltve: 2013. 02. 05.)
- 13) **Beaulac**, Stéphane [2003]: The social power of Bodin's sovereignty and international law.
http://www.academia.edu/391191/The_Social_Power_of_Bodins_Sovereigntyand_International_Law (letöltve: 2013. 03. 10.)
- 14) **Bhattacharji**, Preeti [2012]: Uighurs and China's Xinjiang Region. Council on foreign relations. <http://www.cfr.org/china/uighurs-chinas-xinjiang-region/p16870>. (letöltve: 2013. 03. 25.)
- 15) **Blanchard**, Lauren Ploch [2012. 10. 05.]: Sudan and South Sudan: Current issues for congress and U.S. policy. <http://www.fas.org/sgp/crs/row/R42774.pdf> , 28. o. (letöltve: 2013. 02. 10.)
- 16) **Bradbury**, Rose [2012]: Sudan, the hollow state: what challenges to Chinese policy? <http://www.polis.leeds.ac.uk/assets/files/students/student-journal/ug-winter-12/130227-win12-rose-bradbury-10.pdf> (letöltve: 2013. 01. 23.)

- 17) **Briefing Paper** [2008]: The Genocide in Darfur.
<http://www.savedarfur.org/pages/background> (letöltve: 2013. 01. 10.)
- 18) **Carlson**, Allen [2006]: More than just saying no: China's evolving approach to sovereignty and intervention since Tiananmen. In: Alastair Iain Johnson and Robert S. Ross (szerk.): New directions in the study of china's foreign policy, Stanford University Press, California. 217-241. o.
- 19) **Chen**, Chien-Hsun [2008]: The economics of Taiwan's three direct links with mainland China. EAI Background Brief No. 41.
<http://www.eai.nus.edu.sg/BB415.pdf> (letöltve: 2013. 03. 14.)
- 20) **Chengqiu**, Wu [2009]: Sovereignty, Human Rights, and Responsibility: Changes in China's Response to International Humanitarian Crises.
<http://www.sirpa.fudan.edu.cn/picture/article/56/15/84/666c72fb41328638dd08f357e9d6/8cf13a52-c735-49a6-b84a-44b799887c46.pdf> (letöltve: 2013. 01. 03.)
- 21) **CIA**-The World Fact Book [utoljára frissített: 2013. 03. 15]): Timor-Leste
<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/tt.html> (letöltve: 2013. 03. 22.)
- 22) **Collins**, Robert O. [2008]: A history of modern Sudan. Cambridge University Press, 360 o.
- 23) **Connery**, David [2010]: Crisis Policymaking: Australia and the East Timor crisis of 1999. <http://epress.anu.edu.au/wp-content/uploads/2011/07/whole2.pdf> (letöltve: 2013. 03. 02.)
- 24) **Elmer**, Franziska [2011]: Tibet and Xinjiang: Their fourfold value to China
<http://epublications.bond.edu.au/cgi/viewcontent.cgi?article=1124&context=cm>
(letöltve: 2012. 11. 05.)
- 25) **Eltayeb** [2003]: The case of Khartoum, Sudan. Understanding slums: case studies for the global report on human settlements 2003. http://www.ucl.ac.uk/dpu-projects/Global_Report/pdfs/khartoum.pdf (letöltve: 2013. 01. 22.)
- 26) **ENSZ sajtó-összefoglaló** (Press Brief) [1999. 09. 28.): Press conference on East Timor by Xanana Gusmao and Joe Ramos Horta.

<http://www.un.org/News/briefings/docs/1999/19990928.etimor.doc.html> (letöltve: 2013. 03. 02.)

27) **Erie**, Matthew [2004]: Sovereignty, internationalism and the Chinese in-between. <http://www.eastwestcenter.org/sites/default/files/private/IGSCwp002.pdf> (letöltve: 2013. 03. 24.)

28) **Európa hivatalos EU honlap** [2011]: EU-China: closer partners, growing responsibilities. http://europa.eu/legislation_summaries/external_relations/relations_with_third_countries/asia/r14208_en.htm (letöltve: 2013. 03. 24.)

29) **Friedman**, George [2008]: Chinese Geopolitics and the significance of Tibet http://www.stratfor.com/weekly/chinese_geopolitics_and_significance_tibet (letöltve: 2013. 03. 02.)

30) **Garwood-Gowers**, Andrew [2012]: China and the "Responsibility to Protect": the implications of the Libyan intervention. In: *Asian Journal of International Law*, 375-393. o.

31) **Goodman**, Peter S. [2004. 12. 23.]: China invests heavily in Sudan's oil industry. <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/articles/A21143-2004Dec22.html> (letöltve: 2012. 11. 02.)

32) **Gordon**, Kelly [2008]: The origins of Westphalian Sovereignty <http://www.wou.edu/las/socsci/history/thesis%2008/KellyGordonWestphalianSovereignty.pdf> (letöltve: 2013. 03. 17.)

33) **Haass**, Richard N. [2006. 02. 17.]: Sovereignty and globalisation. Council on Foreign Relations <http://www.cfr.org/sovereignty/sovereignty-globalisation/p9903>(letöltve: 2013. 02. 05.)

34) **Hadfi Örs Tamás-Kolozsvári Zsuzsanna** [2009]: Az újkori Európa bölcsője-A vesztfáliai béke. <http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/az-ujkori-europa-bolcsoje-a-vesztfaliai-beke/>(letöltve: 2013. 03. 24.)

- 35) **Halmosy** Dénes [1985]: Nemzetközi szerződések 1945-1982. Budapest, Közgazdasági és Jogi könyvkiadó
- 36) **He**, Yin [2007]: China's changing policy on UN peacekeeping operations. In: Handbook of Chinese International Relations, Routledge International Handbooks, 47-54 . o.
- 37) **Hess** [2012]: Keeping the Past Alive: The Use of History in Chinese International Relations. In: Shaun Breslin (szerk): The handbook of China's international relations, Routledge International Handbooks, 270 o.
- 38) **Horta**, Loro [2002]: The Dragon's Newest Friend. Discussion Paper n° 4 - Note de recherche n° 4.
http://fundasaunmahein.files.wordpress.com/2009/06/publication_file_fr_287.pdf
(letöltve: 2013. 03. 17.)
- 39) **Kelet-Timor kormányának hivatalos honlapja** az ország történelméről: History of East Timor. <http://easttimorgovernment.com/history.htm> (letöltve: 2013. 02. 01.)
- 40) **Kínai Népköztársaság Külügyminisztériumának hivatalos honlapja** [2000]: Regional autonomy for minority people
<http://www.fmprc.gov.cn/eng/premade/9052/autonomy.htm> (letöltve: 2013. 02. 10)
- 41) **Kingsbury**, Damien: China's interest in East timor
<http://communities.deakin.edu.au/deakin-speaking/node/348> (letöltve: 2013. 03. 17.)
- 42) **Large**, Daniel: China's Sudan engagement: changing Northern and Southern political trajectories in peace and war. In: *The China Quarterly*, 199 (2009 szeptember), 610-626. o.
- 43) **Oppenheim**, Lassa [1928]: International Law 66 (Sir Arnold D. McNair (szerk, 4. Kiad.)
- 44) **Lauria**, Joe [2010]: China's Sudan Predicament. http://www.huffingtonpost.com/joe-lauria/chinas-sudan-predicament_b_801655.html (letöltve: 2013. 03. 20.)
- 45) **Manger**, Susan Athiei [2012. 04. 02.]: South Sudan: China prepares to receive president Kiir. All Africa. <http://allafrica.com/stories/2012041111119.html> (letöltve: 2012. 12. 20.)

- 46) **Margesson-Vaughn** [2009]: East Timor: Political dynamics, development, and international involvement. CRS Report for Congress.
<http://www.fas.org/sgp/crs/row/RL33994.pdf> (letöltve: 2013. 01. 22.)
- 47) **Matzko**, J. R. [1994]: Geology of the Chinese nuclear test site near Lop Nor, Xinjiang Uygur Autonomous region, China. In: *Engineering Geology*, 173-181. o.
- 48) **Mazza**, Michael [2011]: Why Taiwan Matters. <http://thediplomat.com/china-power/why-taiwan-matters/> (letöltve: 2013. 03. 19.)
- 49) **Mead**, Walter Russell [2013] : Game of Thrones: China's Military Hawks Go On the offensive. <http://game-of-thrones-chinas-military-hawks-go-on-the-offensive.com> (letöltve: 2013. 03. 20.)
- 50) **Mimoso**, Jose Carlos Pinto [1995]: The community of portuguese speaking countries organization: a strategic analysis as a security enhancement intergovernmental organization.
<http://cgsc.contentdm.oclc.org/utis/getfile/collection/p4013coll2/id/2960/filename/3011.pdf> (letöltve: 2013. 02. 03.)
- 51) **Moneyhon**, Matthew [2002]: Controlling Xinjiang: Autonomy on China's 'New Front'. In: *Asian-Pacific law & policy journal* 01/2002.
http://blog.hawaii.edu/aplpj/files/2011/11/APLPJ_03.1_moneyhon.pdf (letöltve: 2013. 03. 24.)
- 52) **Mottram**, Linda [2010]: Diplomacy adrift with East Timor buying China boats.
<http://www.radioaustralia.net.au/international/radio/onairhighlights/diplomacy-adrift-with-east-timor-buying-china-boats>. (letöltve: 2013. 01. 24.)
- 53) **Palatino**, Mong [2011. 06. 06.]: ASEAN Needs Timor-Leste. *The Diplomat*.
<http://thediplomat.com/asean-beat/2011/06/06/asean-needs-timor-leste/> (letöltve: 2013. 03. 25.)
- 54) **Gries**, Peter H. [2001]: Tears of Rage: Chinese Nationalist Reactions to the Belgrade Embassy Bombing. In: *China Journal* 46 (2001). 25–43. o.

- 55) **Pollock**, Greg [2007]: Back to the future: Understanding China's return to Africa and its implications for U.S. Policy. <http://www.princeton.edu/jpia/past-issues-1/2007/3.pdf> (letöltve: 2013. 03. 25.)
- 56) **Simpson**, Brad: The National Security Archive
<http://www.gwu.edu/~nsarchiv/NSAEBB/NSAEBB176/index.htm> (letöltve: 2013. 03. 25.)
- 57) **Singh**, Amit [2011]: South China Sea Dispute and India.
<http://saeagroup.com/articles/2011/sept/south-china-sea-dispute-and-india.html>
(letöltve: 2013. 03. 04.)
- 58) **Singh**, Gunjan [2008]: Can Tibet play the role of a buffer state again?
http://www.trinstitute.org/ojpcr/8_1singh.pdf (letöltve: 2013. 01. 20.)
- 59) **Montgomery**, John D.-**Glazer**, Nathan [2002]: Sovereignty Under Challenge: How Governments Respond. Transactio Publishers
- 60) **Starr**, Frederic S. [2004]: The Great Wall of Steel: Military and Strategy. 130-131. o.
- 61) **Steinvig**, Morten [2009]: China tries to solve a dilemma in Sudan-Socialization processes in China's foreign policy?
<http://forsvaret.dk/FAK/Publikationer/Research%20Papers/Documents/China%20tries%20to%20solve%20a%20dilemma%20in%20Sudan%20net.pdf> (letöltve: 2013. 03. 25.)
- 62) **Sudan Divestment Task Force** [2007. 04. 15.]: PetroChina, CNPC, and Sudan: Perpetuating genocide.
http://home.comcast.net/~berkshire_hathaway/reports/PetroChina_CNPC_Sudan.pdf
(letöltve: 2012. 09. 01.)
- 63) **Sudantribune** [2008. 09. 02.]: Special envoy opens Chinese consulate in Juba.
<http://www.sudantribune.com/Special-envoy-opens-Chinese,28474> (letöltve: 2013. 02. 05.)
- 64) **Sun**, Yun [2012]: Syria: What China has learned from its Libya Experience
http://www.eastwestcenter.org/sites/default/files/private/apb152_1.pdf (letöltve: 2013. 03. 23.)

- 65) **Tarrósy** István: Az el nem kötelezettek mozgalma 1955-2005. A „Harmadik út” a világpolitika rendszerében. http://publikon.hu/application/essay/179_1.pdf (letöltve: 2013. 03. 24.)
- 66) **Taylor**, Ian [2009]: Peacekeeping. China’s new role in Africa. Boulder, Lynne Rienner Publishers, 2009. 133-159. o.
- 67) **Teitt**, Sarah. 2008. “China and the Responsibility to Protect.” Brisbane: Asia- Pacific Centre for the Responsibility to Protect, 19 December. 2009
http://www.responsibilitytoprotect.org/files/China_and_R2P%5B1%5D.pdf (letöltve: 2012. 12. 20.)
- 68) **The Economist** [2011. Szept. 10.]: The Libyan dilemma
<http://www.economist.com/node/21528664> (letöltve: 2013. 03. 24.)
- 69) **Tieh**, Susan [2004]: China in the UN: united with other nations?
<http://www.stanford.edu/group/sjeaa/journal41/china1.pdf> (letöltve: 2013. 03. 11.)
- 70) **Tsang**, Steve [2011]: A peacefully rising China and Taiwan’s Security dilemma.
http://webapp.mcis.utoronto.ca/ai/pdfdoc/steve_tsang_brief.pdf (letöltve: 2013. 03. 16.)
- 71) **UN News Center** [2007. 01. 12.]: China and Russia veto US/UK-backed Security Council draft resolution on Myanmar.
<http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=21228>. (letöltve: 2013. 03. 17.)
- 72) **Van Dijk**, Meine Pieter [2009]: The new presence of China in Africa. Amsterdam University Press, 222 o.
- 73) **Wei**, Chunjuan Nancy Wei [2010]: China’s anti-secession law and Hu Jianto’s Taiwan Policy. <http://yalejournal.org/wp-content/uploads/2010/09/105112wei.pdf> (letöltve: 2013. 03. 10.)
- 74) **Wei**, Shang-Jin [1995]: The open door policy and China’s rapid growth: Evidence from City-Level Data. <http://www.nber.org/chapters/c8545.pdf> (letöltve: 2013. 03. 02.)

- 75) **Wenhua**, Shan[2008]: Redefining the Chinese concept of sovereignty. In China and the International Order, Wang, Gungwu & Zheng, Yongnian (szerk.), Routledge International Handbooks. 53-76. o.
- 76) **Wuthnow**, Joel [2012]: Chinese Diplomacy and the UN Security Council: Beyond the Veto (Politics in Asia).
- 77) **Xinhua hírportál** [2008. 08. 27.]: China „concerned” with situation in South Ossetia and Abkhazia. http://news.xinhuanet.com/english/2008-08/27/content_9723473.htm (letöltve: 2013. március 17.)
- 78) **Xinhua hírportál** [2012. 05. 03.]: China calls for a balanced position on Sudan-South Sudan issue. http://news.xinhuanet.com/english/china/2012-05/03/c_131564774.htm (letöltve: 2013. 02. 25.)
- 79) **Guoqi**, Xu [2008]: Beijing Olympic Torch relay and its implications for China and the rest of the world http://harvardpress.typepad.com/off_the_page/xu_guoqi/ (letöltve: 2013. 03. 17.)
- 80) **Zeenews** [2013.03.11]: China backs Argentina’s claim over Falklands. http://zeenews.india.com/news/world/china-backs-argentina-s-claim-over-falklands_834601.html (letöltve: 2013. 03. 24)